

Töö ja Terwis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eestimaa Haigekassade Liidu häälekandja

Nr. 3 (8)

Nowember

1925

Kuulutuste hinnad: .	Ilmub kord kuus.	Tellimise hinnad postiga:
1 lhk. . . . mk. 2000.—	Talitus ja toimetus: Tallinn, Tatari tän. 15.	aasta lõpuni — mk. 90.—
1/2 " " 1000.—		6 kuu peale — " 60.—
1/4 — 600.— ja 1/8 lhk. 300.—	Üksiknummer 10 mk.	3 " " — " 30.—
Teksti ees — 50% kallim.		1 " " — " 10.—

Sisu: 1) Wõitlus elu eest — L. Johanson. 2) Teadmisi haiguse ja keharikete vastu wõitlemiseks. 3) Kaitsetehnika tööstusettewõtete ruumide õhupuhastuse, niiskuse ja soojuse reguleerimise alal — A. Weidenbaum. 4) Töökaitse seadus ja tööliste palkade maksmata jätmine — L. Johanson. 5) Enam tähelepanu wangist wabanenud isikuile — L. Meimers. 6) Eestimaa Haigekassade Liidu nõukogu koosoleku protokoll. 7) Narwa linaketramise manufakturi haigekassa wolinikkude üldkoosolek. 8) Lühemad teated. 9) Küsimused ja wastused.

Wõitlus elu eest.

Eesti tööliklass on wõitluses elu eest. Aastate jooksul on muutunud tööliklassi seisukord soodsaks haigustele ja surmale. Töötingimised on raskenenud iga päewaga; tööpalka ostujõud on järjest wähenenud. Töökaitse, ka seegi, mis aastakümnete jooksul Wene seadusandluses välja arendatud, on tühistatud. Tagajärg: tööline on asetatud oma perekonnaga seisukorda, kus tuleb tuua tööjõud ja terwis ohwriks alatoitlusele ja wäsimusele. Madalad palgad ja rasked töötingimised toowad kidunemist suurtele hulkadele. Sellest aga ei küsi walitsew klass: tema pärast — tulgu kas wõi weeuputus peale selle, kui see klass ise on saanud juba küllaldaselt elu maitsta kõigi selle mõnusus- tega. Need, kelle käes kapital, püüawad ainult wõimalikult enam teenida, sellejuures tööliklassi elutingimisi ikka enam ja enam alla surudes. Ja pole siin ka piiri — kui tööliklass ise enesekaitsele ei asu, siis tema olukord ainult wõib weelgi halweneda.

Ei ole tööliklassil ka mujalt abi loota, kui iseeneselt. Seda näitab küllalt

pikk ja kannatusrikas töölisliikumise ajalugu. Kui kuskil tööliste seisukord on paranenud, töötingimisi kergendatud, tööpalkasid suurendatud, siis alles selle järele, kui tööliste ühisjõud on seda teinud paratamatuks.

Selles äratundmises on asunud ka Eesti tööliklass palgawõitlusele, mis pole ju muud midagi, kui kõige loomulikum elualalhoidmise tungist juhitud enesekaitse, wõitlus enneaegse hääbumise, kidunemise, haiguse ja surma vastu.

Missuguses seisukorras tööline oma perekonnaga praegu piinleb, seda teab igaüks, kellel omakasu silmi ei pimesta: ei ole riiet ega jalanõusid, millega ennast ja perekonda katta, ei ole puid, millega külma ja rõskust wiletsast ulalusest peletada, ei ole ka igapäewast leiba ei enesele ega lastele, kes kaswawad ja koolis peawad käima.

Waatamata selle peale, et praegu töölise õigusline seisukord täiesti kindlusetu on, ei saanud mitte töölisel teisti, kui enese elu kaitseks pidid asuma palgawõitluse vastu walmistama.

On ju ka praegu inimesi, siin hulgas kõik jõuka kihi liikmed, kes asuvad seisukohal, et — töölistel pole õigust midagi nõuda, liiatigi veel oma nõudmisi kaitsta ühendatud jõul, koalitsiooni näol. Neile on omased Justus Moseri waated, kes protesteeris seaduse vastu, millega ära kaotati orjaks müümine.

Kuid ilma ühisjõuta on töölised jõuetud ega suuda endi töötingimisi parandada. Ainult ühiselt suudetakse oma olukorra paranemise eest võidelda. Ja töölisliikumise ajalugu näitab ka, et ei ükski karistuseseadus pole suutnud hävitada töölisklassi koalitsiooni.

Kui ka Eestis töölisklassi töötingimised paranewad, siis alles selle järgi, kui tööliste ühisjõud seda nõuab. Alles ühisjõul on tarwilik mõju töösturi ja tööandja wahekorra kujunemise, riigiwõimu käsitamise ja sotsiaalseadusandluse peale.

Nii on siis ka palgawõitluses tähtsamaks eeltingimiseks töölisklassi üksmeel ja ühistunne, mis omane peaks olema igale klassiteadlikule töölisele.

Ja on ka Eestis juba palgawõitluse ümber kindlasti koondunud suuremad ja tähtsamad tööstusettevõtted, liitumine ise. aga kestab edasi.

Oma palgaolude parandamiseks on Eesti töölisklass järgmisi samme astunud:

Töötas välja palgaminimumi, mis ilmunud „Haigekassa“ nr. 4. Esitas selle wabrikantide ühisusele, riigiwanemale ja riigikogu kõigile rühmadele.

Tööliste seisukord on selleks küllalt wilets, et oodata võiks — töösturite ja tööliste esitajate ühist tööd uute palgatariifide väljatöötamisel. Kuid töösturid ütlesid kategooriliselt ära: nad ei leidnud selle veel paratamatu olewat. Lootsid tööpuuduse ja wõimuabinõude peale. Teine asi oleks, kui riigiwõim neid sunniks uute, wastawate tariifide väljatöötamisele. Selleks on põhjust ja aluseid küllalt: töösturid elawad riigi tellimistest, riigilaenust, kaitsetollidest ja teistest soodustustest, mis riigiwõim neile üldsuse kulul annab. Teistes riikides oleme küllalt näinud juhtumisi, kus isegi walitsuse juhid astuwad wahemeheks tööliste ja töösturite waheliste küsimuste lahendamisel. On ju ka palgaküsimus riigi elus küllalt täh-

tis: kas peawad suured hulgad kestwalt kerjuse seisukorda jääma wõi saawad ka nemad tarwilikke eluabinõusid, eluwõimalusi?!

Ei ole ka nõudmine, et palgamiinum pandaks maksma seadusandlisel teel, sugugi uus ülesleitud. Inglismaal on töölisklass selle nõudmise omaks wõtnud juba aastakümneid tagasi. Ja Australias — Wiktoorias määrati tööpalga alammäär seadusandlisel teel kindlaks juba 1896. a.

Kuna wähe lootusi on selleks, et Eesti kodanlus tööliste seisukorda seadusandlisel teel parandaks, siis seda enam on tarwis töölisklassil walmis olla, et oma elulisi nõudmisi ühiselt esitada ja kaitsta.

Töölisesitus on elatismiinumumi alusel wälja töötanud palgatariifi, mis tuleks maksma panna. See on kutsetöölistel järgmine — päewas:

	I kategooria	II kateg.	III kateg.
I rühm	664,95	645,28	625,22
II „	605,96	586,30	566,63
III „	546,97	527,21	507,65
IV „	487,98	468,32	448,66

Lihttöölisel — 429 m. 09,2 p. päewas.

Õpilasel — 224 marka 33 p. päewas.

See tariif pole kõrge, kui teda wõrrelda elukallidusega. Selle palga ostujõud lubaks rahuldada ainult tarwilikuid eluwajadusi, annaks minimaalse eluülespidamise.

Tööliste esituse poolt on saadetud märgukirjad ka omawalitsustele selle kohta, et niinimetatud „ühiskondlistel töodel“ makstaks harilikku palka, mis wastaks elatismiinumumile. Kuuldawasti on omawalitsuste wastawad komisjonid seda küsimust harutanud ja tööliste nõudmisi pooldanud. Kuidas aga tegelikus elus toimitakse, näitab lähem aeg, kus nende töödega algust tehakse.

Ka töö- ja hoolekandeministeeriumis harutatawat tööliste palgaküsimust, kooskõlas esitatud märgukirjaga. Ka selle tulemused selguwad peagi.

Kas on loota, et tööliste palgawõitlus tagajärgi annab ja palgaolud paranewad? On küll. Kuid ainult ühel eeltingimisel: Siis kannab palgawõitlus tagajärgi, kui selle wõitluse ümber enam-wähem kõik töölised truult koonduwad, kindlalt töötades ja seda töö-

tust pidades, et nad wisalt ja järeljätmataalt oma wõitlust jätkawad, tulgu siin tegemist missuguste raskustega tahes. Kui tööliste palgawõitluse ümber püsiwalt on koondunud tööliste ühisjõud, siis üksmeelsel jõupingutusel suudetakse palgatingimisi parandada. Wastasel korral pole ka nendel tööliste nõudmistel, mis esitatud walitsusasutustele, mingit tagajärge, sest ka seadusandlisel teel ja walitsemise korras

ei asuta tööliste olukorra parandamisele enne, kui tööliste ühistunne selle paratamatuks teeb.

Töölised aga ei saagi teisiti, kui peawad kõik koonduma palgawõitluse ümber, oma nõudmisi üksmeeles järeljätmatult toetades ja wisalt kaitstes, sest see on ju tööliste ja nende perekondade eluküsimus, palgawõitlus on ühtlasi ka:

Wõitlus elu eest! L. Johanson.

Teadmisi haiguste ja keharikete vastu wõitlemiseks.

Haiguste ja keharikete arw Eesti tööliste keskel pole wäike, waid isegi — liig suur. Seda näitawad haigekassade aruanded ja andmed. Tööliste keskel haiguste rohkuse põhjuseks on kõige pealt sotsiaalsed olud: terwisewastased töö- ja elutingimised, üleliiga kurnamine, tolm, õhupuudus, niiskus, rõskus, külmad ja üldse wiletsad tööruumid, madalad palgad, alatoitus, korteriolud jne. Keharikete põhjused, peale kaitseabinõude puudulikkuse, on peaaesjalikult samad, mis haigustelgi: mida enam wäsinud ja kurnatud tööline, seda kergemini juhtub temaga tööõnnetus.

Et haiguste ja keharikete arwu wähendada, selleks on tarwis kõige pealt parandada tööliste elutingimisi, sotsiaalseid olusid.

Siin peawad töölised ise nägema oma eluülesannet. Wõitlus proletariaadi parema tulewiku eest seisab töölisklassi enese õlgadel. Ja sellest wõitlusest ei ütle ära ükski iseteadlik tööline.

Selles wõitluses on tarwis ka teadmisi. Et neid wõimaldada, selleks ongi liidu juhatus otsustanud korraldada loenguid. Need oleksid kahesugused. Ühed —

töölisküsimuste üle,
kus käsitatakse järgmisi aineid:

1) Töölisklassi olukord: majandusline, waimline ja õigusline.

2) Töökaitseseadused: tööleping ja selle tingimised; töötasu ja selle maksutähtjad; päewatöö ja tükitöö; tööaeg, normaaltöö ja ületunnitöö; töö-

waheajad ja puhkus; laste-, allealiste ja naiste töökaitse.

3) Tööliste kinnitamine ja selle põhjused. Haiguskindlus. Õnnetuskindlus. Tööwõimetus- ja wanaduskindlus. Waestelaste ja leskede hoolekanne. Tööpuuduse vastu wõitlemine ja kinnitamine.

Töölisklassi wõitlusteed: kutseühisusline liikumine, koalitsioon ja kollektiiwlepingud; wahekohtud ja tööliskoda; streik, sabotaash ja boikot; parlamendi seadusandlus töölis- ja sotsiaalküsimustes.

Nende loengute pidamine on pandud haigekassade liidu asjaajaja L. Johansonile peale. Haigekassadel on põhikirja järele õigus loenguid korraldada. Tehku nad siis seda. Nende peale jääks luba ja ruumide muretsemine, samuti loengute kuulutamine, tööliste teatawaks tegemine. Muid kulusid, nagu loengute pidaja tasu ja sõiduraha, neil tasuda ei tule.

Asjaajaja wõib Tallinnast eemal wiibida ainult laupäewal, pühapäewal ja esmaspäewal. Sellepärast tuleks loengud määrata just nende päewade peale, kas siis pidada mõni loeng wõi kõik neli. Kui kõik neli korraldatakse, siis tuleks nad jaotada kahele päewale, kummagil kaks loengut järgimööda.

Et wõimalik oleks aega kohtade järgi otstarbekohaselt jaotada, selleks tuleks haigekassadel, kes loenguid korraldada kawatsewad, sellest liidu juhatajasele, Tallinn, Tatari tän. nr. 15, kaks

nädalat warem teatada, aga kui wõimalik, siis varsti.

Liidu juhatus loodab, et haigekassade juhatused loengute tarwidusest ja tähtsusest küllalt aru saavad ja nende korraldamisele asuwad.

Teised loengud käsitaksid terwishoidu ja esimest abi tööõnnetuste puhul,

misjuures kuulajaid tutvustatakse kõige pealt inimese kehaehitusega ja keha tegewusega, anatoomia ja füsioloogiaga. Just haigekassade tegewus ja andmed näitawad, et haiguste laialilagunemisel on üheks põhjuseks ka inimeste teadmatus. Nii mõndagi haigust saaks ära hoida, iseäranis aga nakkawaid haigusi, kui inimestel terwishoiust hädapärased teadmised ei puuduks. Need teadmised on tarwilikud iga haiguse arstimise juures. Samuti peaks iga tööline teadma, kuidas tegutseda tööõnnetuste puhul, kuidas wigastuse korral esimest abi anda enesele ja teistele. Kui töölistel terwishoius ja esimese abi andmises tarwilikud teadmised on, siis vähendab ka seegi haiguste ja keharikete arwu. Nii on need loengud tähtsad nii haigekassadele, kui just ka igale töölisele enesele. Sel ajal, kus töölisel algkoolis käisid, seal neid õpetusi ei jagatud. Tuleb siis nüüd, täiseas õppida, õpib ju inimene hällist hauani. Ja seda ei kahetse ta kunagi.

Esimese abi ja terwishoiu loengute asjus on haigekassade liit kokkuleppesse astunud Eesti Punase Risti Peawalitsusega, kes loengute lähema kor-

ralduse oma peale wõtab. Loenguid oleks 15—25 tundi, iga nädal kaks kuni neli loengut. Neid peaks arst, keda Eesti Punane Rist kutsub. Ruumide jne. eest hoolitseb Eesti Punane Rist, kuna lektori tasu liit kannab. Selleks on liit saanud haridusministeeriumilt 25.000 mk. tänawu aastaks, kuna tulewa aastaseks toetuseks lootust on antud. Tallinnas algawad loengud laup., 7. now. Registreerida wõiwad kuulajad endid haigekassades. Kuulamine on maksuta. Et aga õpetöö ei kannataks, peaks kuulajad igast loengust järjekindlalt osa wõtma. Wistist ei jäta ükski haigekassa osaline ja tegelane, kellel aega on, neid loenguid kasutamata. Loengud peetakse õhtuti kella 7 ja 9 wahel. Loengute koht: Niguliste tän. nr. 12.

Tänawu on wõimalik ka mujal, teistes linnades ja alewites, neid loenguid ära pidada kahes, kolmes kohas. Haigekassad, kes neid loenguid oma linnas soowiwad näha kas tänawu wõi tulewal aastal, teatagu sellest wiibimata Liidu juhatusel.

Usume kindlasti, et haigekassade tegelaste keskel need liidu kawatsused sooja poolehoidu leiawad ja nad omalt poolt kordaminekuks kõigiti kaasa aitawad.

Mida enam terwishoidlisi teadmisi töölistel on, seda vähem on tarwis ka arsti ja rohuabi. Haiguste ärahoidmisel on tähtis koht haiguste wastu wõitlemises.

Asugem siis teadmiste omandamisega wõitlema haiguste ja keharikete wastu.

Kaitsetehnika tööstusettewõtete ruumide õhupuhastuse, niiskuse ja soojuste reguleerimise alal.

A. Weidenbaum.

Praegusel tööstuse ja tehnika kiire arenemise ajajärgul on siiski üldiseks nähtuseks, et tööstusettewõtted on töölistele kohaks, kus neil oma eluajast vähemalt kolmandik aega tuleb wiibida. Sellele wastawalt peaksid ka tööstusettewõtted korraldatud olema, et nende ruumides wiibimine tööliste elule ja terwisele kahjulikult ei mõ-

juks. Kui nüüd tööstusettewõtteid lähemalt waadata, siis paistab, et igal pool selle põhimõtte järele ei ole käidud, sest üldised andmed näitawad tööliste seas amethaiguste suurenemist. Tehnika edusammude tagajärjedest hoolimata on tööstusettewõtted oma uuetüübiliste töömasinate ja töötamiswiiside läbi tööliste elule ja ter-

wisele hädaotlikumaks muutunud. Selle põhjuseks võib pidada seda, et kaitsetehnilised sisseseaded ei ole tööstusettewõtete tehniliste sisseseadete kohaselt korraldatud.

Tööstusettewõtete tehnilised sisseseaded on kahte liiki: 1) tehnilised sisseseaded, mis saaduste walmistamist hõlbustawad ja 2) tehnilised sisseseaded, mis on tööliste elu ja terwise kaitseks. Kui eelpool tähendatud tehniliste sisseseadete korrashoidmist ja ajanõuetele wastawate uuenduste tegemist erapooletult waadelda, siis on näha, et tööstusettewõtete pidajad pööravad tähelepanu igasugustele tehnilistele uuendustele ja sisseseadete korrashoiule, mis otsekohe aitawad ettewõtte toodangut ja tulu suurendada. Kaitsetehniliste uuenduste ja sisseseadete korrashoidmise peale waadatakse aga ükskõikselt ja mitmedki näewad selles üleliigset kulu ja koormat. Paljud tööstusettewõtete pidajad ei ole weel sellele seisukohale asunud, et tööstuse edu ei olene üksi töömasinast, waid ka korralikult kaitstud töölikonnast. See nõuab, et tööstusettewõtetes oleksid ajakohased kaitsetehnilised sisseseaded.

Et töölistel pikemat aega wahetpidamata tuleb tööstusettewõtte ruumides wiibida, siis peaks neis ruumides inimese organismi nõuetele wastawalt puhast õhku olema. Iseäranis kahjulikult mõjub niisugune halb õhk, mille koosseis ei wasta õhu loomulikule koosseisule.

Harilik kuiw ja puhas õhk koosneb järgmistest ainetest:

hapnikku	20,94 %
lämmastikku	78,40 %
argooni, krüptooni, neooni, ksenooni ja heeliumi kokku	0,63 %
süsihapugaasi	0,03 %
	<u>100,00</u>

Peale eelpool nimetatud gaaside on õhus weel weeauru, mille hulk õhusoojustest on. Õhus leidub umbes 1% weeauru.

Kui õhus leiduwa süsihapugaasi hulk tõuseb mahu järele üle 1%, siis muutub õhk täiesti mürgiseks, mis selles õhus wiibija inimese juures haigusnähtused esile kutsub ja lõppeks lämmastussur-

ma toob. Süsihapugaasist mürgitatud inimene tunneb peawalgu ja peapööritust, kahinat kõrwades, joobnut olekut ja südame tegewuse nõrgenemist, millele järgneb minestus. Sellega ühenduses on wälja arwatud, et inimese poolt sissehingatawa õhu koosseis ei wõi üle 0,1% süsihapugaasi olla.

Et süsihapugaas üks tähtsamatest õhu mürgitajatest on, siis peatume selle juures, kuidas see gaas õhku satub. Süsihapugaas, kui wäga mürgine aine satub õhku hingamise ja põlemise produktina. Täisealine tööline teeb ühes tunnis 960—1020 hingamist ja kopsust läbikäiwa õhu hulk on keskmiselt 0,4 kantmeetrit, mis pärast wäljahingamist 4—6% süsihapugaasi sisaldab. Walgustusainete põlemine annab ühes tunnis keskmiselt järgmisel määral süsihapugaasi:

1 kilogramm petroleumi lambis põledes	1,57 kantm.
1 kilogramm steariin-küünlaid põledes	1,42 „
1 kantmeeter walgustusgaasi põledes	0,57 „

Peale hingamise ja põlemise produktide halweneb õhk weel saaduste walmistamisega ühenduses tekkiwate gaaside, aurude ja tolmu läbi.

Nagu eelpool toodud andmetest selgub, võib kinnises ruumis õhus leiduwa hapniku hulk mitmesuguste mõjude läbi wäheneda ja tema asemele tuleb süsihapugaas, mille kahjuliku mõju kõrwaldamiseks tuleb ruumis olewat õhku wälisõhuga sellel määral wärskendada, et süsihapugaasi hulk langeks wärske wälisõhu juurewoolu läbi alla 0,1%.

Kui eelpool näidatud andmete järele asuda mõnes tööstusettewõtte ruumis õhu koosseisu ja tema omadusi mõõtma, siis muutuks see toiming liig keeruliseks ja oleks liig tülikas iga üksiku ruumi kohta õhuwahetuseks tarwismisewat õhu hulka täpselt kindlaks määrata. Selle küsimuse lihtsustamiseks on teadlased *) ligidased mõõdnud, mis näitawad tööstusettewõtte ja asutuse tegewusele wastawalt igas ruu-

*) Professorite G. Ritscheli ja L. P. Schischko järele.

mis õhuwärskendamiseks tarwimine- wa wärske õhu hulka. Iga täisealise töölise kohta ühe tunni jooksul õhu- wahetuseks tarwisminewa õhu hulk on kantmeetrites:

tekstiiltööstuses ja kõigis neis tööstusettevõtetes, kus saaduste walmistamiseks tarwitatawate ainete läbi õhku rikutakse . . .	100—160
tööstusettevõtetes, kus saaduste walmistamisel õhku ei rikota	60—80
kantseleides ja kontorites . . .	30—40
haigemajade palatites	75—160

Kuumides, kus töölised alaliselt ei wiibi ja ainult läbikäiwad, arwatakse õhuwahetuseks tarwisminewa õhu hulka ruumi suuruse järele, kusjuures peawad ühes tunnits täituma:

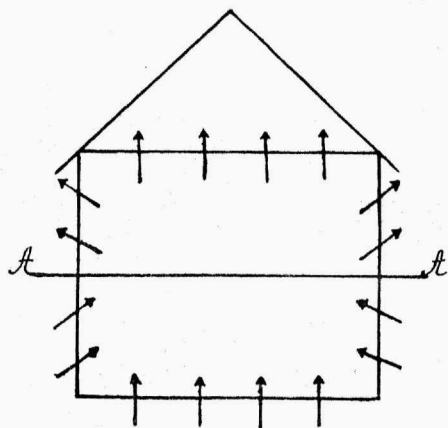
keldrid, trepikojad ja koridorid — alalise liikumise juures	3—4 korda
keldrid, trepikojad ja koridorid — wähease liikumise juures	½—1 „
wäljakäigukohad	3—5 „

Tarwisminewa õhu saawutamine tööstusettevõtete ruumidesse on üks kaitsetehnika suuremate ülesannetest ja praegusaja kaitsetehnika seab selle eesmärgi saawutamiseks järgmised põhilised üles: 1) tööstusettevõtte ruumide warustamine wärske õhuga sarnasel määral, mis terwishoiu nõuetele teatawas ettevõttes wastab; 2) ruumidest loomuliku wentilatsiooni läbi kõrwaldamata rikutud õhu kõrwaldamine kunstliku wentilatsiooni läbi.

Tööstusettevõtetes on õhu seisukord hoonete konstruktsioonist ja õhu reguleerimisel tuleb kõige enne selgusele jõuda, missuguses seisukorras on selle hoone loomulik wentilatsioon. Loomuliku wentilatsiooni all mõistetakse täiesti kinnises ruumis tekkiwat õhuwahetust, mis ruumis olewa sooja temperatuuri ja wälise külma temperatuuri mõjul sünnib.

Niisugusel korral sünnib õhuwahetus läbi seinte, põranda ja lae, mis harilikult õhku läbi lasewad. Kõige rohkem sünnib õhuwahetus läbi põranda ja lae, sest et ruumis olew soe õhk tõuseb üles ja laest läbitungimine on hõlbus. Kui

nüüd soe õhk üles tungides hoonest wälja imbub ja sellega ruumis õhu- rõhk wäheneb, siis tungib wäljast külm õhk põranda ja seinte alumise osa kaudu hoonesse, sünnitades sellega õhu ringwoolu, mis loomulikuks wentilatsiooniks nimetatakse. Loomuliku wentilatsiooni läbi wahetatud õhu hulka ei saa täpselt kindlaks teha, sest sellele awaldab tuuline ilm oma mõju ja ringwoolu kiirus on ehitusmaterjali tihedusest. Loomuliku wentilatsiooni juures täitub ruum ühe tunni

Loomuliku wentilatsiooni kujund.
A — Erapooleetusjoon.

jooksul ½—1 kord. Kui ruumi- ja wälitemperatuur wastupidiseks muutub, siis wõtab õhu ringwool wastupidise suuna; temperatuuride wõrdumisel wäheneb loomulik wentilatsioon. Ruumi- ja wälitemperatuuri wõrdumine esineb soojal ajal ja niisugusel korral suurendatakse loomuliku wentilatsiooni akende awamisega.

Kui tööstusettevõtte ruumide õhu seisukorda uurides on selgunud, et loomuliku wentilatsiooni juures ei ole võimalik puhastada õhku tarwilisel määral, siis wõetakse tarwitusele mehaanilise jõuga liikuma pandawad wentilaatorid. Need wentilaatorid on oma ehituse ja töötamiswiiside poolest mitmesuguste nimetustega. Neid nimetatakse töötamiswiisi järele imejateks ja surujateks. Kõige rohkem tarwitatakse mehaanilise jõuga liikuma pandawaid kesktõmbejõu

(tsentripetaal) ja pöördtiibadega wentilaatoreid.

On tarwis ruumist rikutud õhku kõrwaldada, siis pannakse loomuliku wentilatsiooni kujundil näidatud erapooletusjoonest kõrgemale imew wentilaator, mis rikutud õhku wälja imedes ruumis hõrendatud õhu tekitab ja sellega kergendab wärske õhu juurewoolu. Imejad wentilaatorid wõiwad ülesandeid korralikult täita, kui loomulikust wentilatsioonist kõrwaldamata õhu hulk kuigi suur ei ole; on aga wäljaimetawa õhu hulk suur, siis peab sama palju wärsket õhku wäljast sisse tungima, milleks loomulikud sissepeasused sagedasti kitsaks jääwad ja millega ühenduses õhupuhastus selle talituswiisi juures muutub puudulikuks.

Nagu loomuliku wentilatsiooni juures näha, tungib wälisõhk seintest, põrandast ja sagedasti ka tööstusettewõtte ruumidega kokku ehitatud wäljakäigukohtadest läbi, enesega põranda pragude wahel mädanema läinud jätistest ja wäljakäigukohas tekkinud kahjulikke gaase kaasa tuues, milline nähtus imewa wentilaatori tegewuse juures weel suureneb ja õhuwahetuseks määratud õhu juba enne alawäärtuslikuks muudab.

Imewate wentilaatoritega õhupuhastuse üheks peapaheks on see, et selle talituswiisi juures ruumis olew õhk ühetasaselt ei liigu. Ruumis tekkinud õhujoad algawad wälisseinte pragudest ja lõpewad wentilaatori pesas, nõnda et siseseinte läheduses jääb õhk õhuwoolust kõrwale ja sellega ühenduses tekiwad kohad, kus õhupuhastus aeglaselt sünnib wõi halb õhk kauemaks peatuma jääb.

Ka teostatakse tööstusettewõtetes ruumide õhupuhastust surujate wentilaatoritega. Mehaanilise jõuga ümberaetaw wentilaator pannakse loomuliku wentilatsiooni kujundil näidatud erapooletusjoonest madalamale ja tööta des surub wentilaator wastawate kanaalide kaudu wärske õhu ruumi. Ruumis olew rikutud õhk leiab omale loomuliku wentilatsiooni juures näidatud wäljapeasu ja kui wäljawoolawale õhule loomulik wäljapeasu tee kitsaks jääb, siis suurendatakse wäljapeasu lihtsate õhuklappide awamisega.

Nagu imejate wentilaatoritega õhupuhastusel on oma puudused, nii on need ka surujate wentilaatoritega õhupuhastusel ja see talituswiis ei täida iseseiswalt oma ülesandeid. Selle sisse seade juures on üheks puuduseks see, et ruumi surutud wärske õhk küllalt ühetasaselt ruumi ei täida ja ruumis olewa rikutud õhu jaoks wälja surub. Surujate wentilaatoritega õhupuhastuse juures peetakse üheks peapaheks ka seda, et surutaw õhk wäljast kohe ruumi satub ja talwel oma madala temperatuuriga ruumis soojust wähendab. Sissesurutawa õhu temperatuuri on küll wõimalik õhuwoolu radiaatorist läbi juhtides parajal kõrgusel hoida, mis aga kulukas ja sellepärast kui kaitsetehniline abinõu tööstusettewõtete pidajate juures poolehoiuta.

Tööstusettewõtete ruumide kõige otsarbekohasemaks õhupuhastuse sisse seadeks peetakse seda, kui tegewusesse on pandud imejad ja ühtlasi ka surujad wentilaatorid, mis wastamisi eelpool kirjeldatud puudused kõrwaldawad. Seejuures on täiesti wõimalik kõlbmatuks muutunud õhku nõuetawal määral wahetada ja walmistusprotsessiga ühenduses tekkinud kahjulikke aure, gaase ja tolmu kõrwaldada. Ühtlasi peetakse silmas, et mõlemad wentilaatorid ühesuuruse rõhumisega töötaksid ja et sissesurutaw õhk külmal ajal teatud määral soendatud, mis ruumi temperatuuri ei langeta.

Tööstusettewõtetes on tähtsal määral õhurikkujaks ka tolm, mis kuiwade kehade ümbertöötamisel õhku satub. Missugust mõju tolm töölise terwisele awaldab ja missugused tagajärjed sellel wõiwad olla, selle kohta on juba kirjutatud (waata „Haigekassa“ nr. 3 „Tolm ja töölise terwishoid“) ja jääb weel selgitada, missugusel teel on wõimalik tööstusettewõtte ruumidest tolm kõrwaldada.

Tolmukõrwaldamine on samuti kui halwa õhu kõrwaldaminegi üks kaitsetehnika suuremate ülesannetest ja tolmukõrwaldamine sünnib nagu halwa õhu kõrwaldaminegi wentilatsiooni ja wastawate kaitsetehniliste sisse seadete läbi.

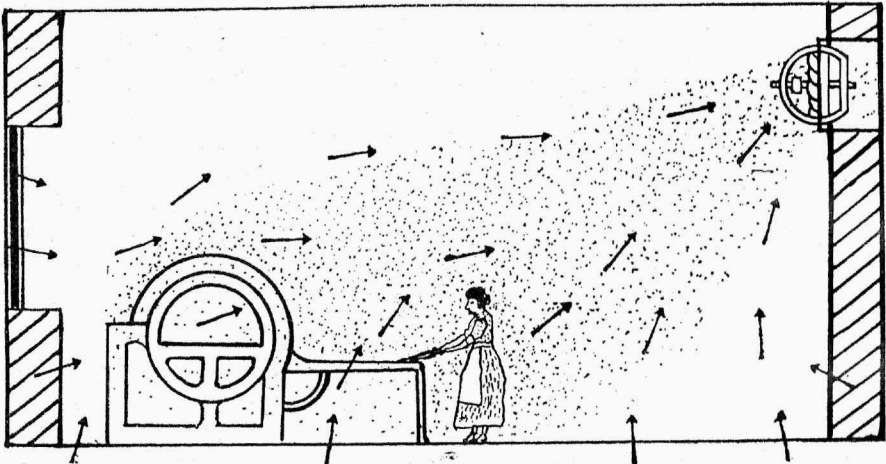
Kõige otstarbekohasemaks tolmukõrwaldamise abinõuks peetakse imewat

wentilaatorit, mis sellekohaste kanaalide kaudu tolmu ühes halwa õhuga välja imeb. Tolmuventileerimise juures tuleb tähele panna seda, et õhuwool ühes kõrvaldatawa tolmuaga õiges suunas liiguks, nagu see kujundil nr. 1 on näha. Rohkem praktiline tolmuventileerimine on kujundil nr. 2 näidatud, kus wärske õhu juurewoolu ja imeawa awause wahel õhk selles suunas liigub, et ta tolmu ära tõmbab, nii et sealjuures tööline tolmust puutumata jääb.

Tolmu kõrvaldamiseks on weel terwerida mitmesuguse süsteemiga tolmu-püüdjaid iga erinewa tööstusharu jaoks tarwitusele wõetud, misläbi on wõi-

juures 30—50%. Puuwillatööstuse kangrusaalides on valmistusprotsessi iseäralduste tõttu rohkem niiskust waja, mis kõigub 50—65% wahel. Puuwilla riide valmistamisel kanga lõimed imbutatakse kartulitärklisega läbi ja silutakse ära, mis lõngale suurema sitkuse annab ja kudumisel piira hõõrumisele wastupidawam on. Harilikku niiskuse juures muutub lõngades tärkliis pudewaks ja wariseb välja, mis aga niiskusega alalhoidub ja seega lõngale kudumisel suurema wastupidawuse annab, lõime katkemist wähen-dab, mis saaduse wäärtust tuntawalt tõstab.

Tööstusettewõtetes, kus saaduste

Kujund nr. 1. Ebasoodne tolmu kõrvaldamine.

malik tolmu kahjulikku mõju tuntawalt wähen-dada.

Ka on liig kuiw wõi liig niiske õhk tööstusettewõtete ruumides tööliise terwisele kahjulik ja õhuniiskuse reguleerimise alal on olemas juhtnöörid, mille järele tuleb käia. Nagu üldiselt teada, sisaldab õhk teatud määral weeauru, millest ka õhu niiskus oleneb ja mille hulk õhutemperatuuri tõusuga suureneb. Õhuniiskuse mõõtmise juures tehakse wahet absoluutse niiskuse (s. o. wee hulk, mis õhu sees auruna on) ja suhtelise niiskuse wahel (s. o. tõepoolest õhus leiduwa weeauru hulga ja teatud temperatuuri juures weeaaurust kül-lastatud õhus leiduwa weeauru hulga protsendiline suhe), mis aluseks niiskuse mõõtmise % juures.

Tööstusettewõtete ruumide normaalniiskuseks loetakse wastawa soojuse

walmistamise juures rohkem määral wett tarwitatakse, nagu riide wärwi-mis-, pleekimis- ja wanutamistööde juures, õllewabrikutes, piimameiereides, pesumajades, paberiwabrikutes jne., ei wõi niiskus üle 70% tõusta.

Niiskusega tihedalt seotud on ka ruu-mide temperatuur. Tööstusettewõtete ruumide ja kõrwalasutuste temperatuuri mõõdetakse põrandapinnast 1,5 meetrit kõrgemal ja normaalsoojuseks arwatakse:

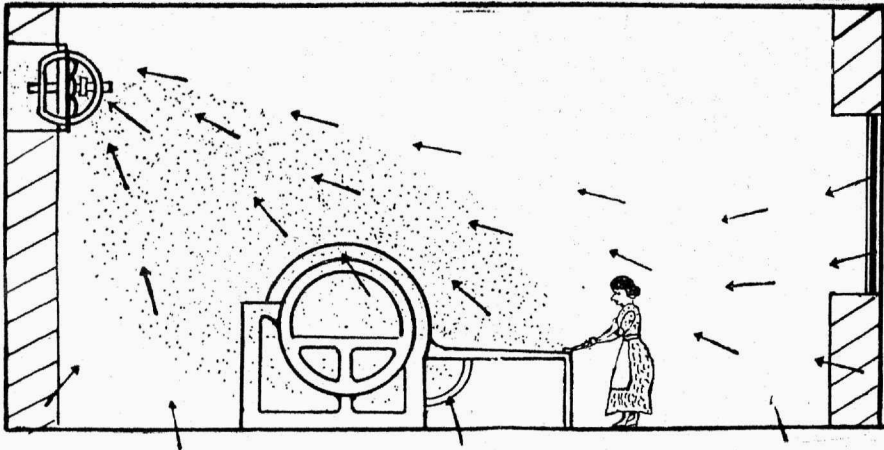
	Celsiuse järele
ruumides, kus töölised liikudes	14°—17°
kehalist tööd teewad	14°—17°
ruumides, kus naistöölised	18°
paigal töötawad	17°—18°
kantseleides ja kontorites	16°—18°
pakkimisruumides	16°—17°
magasiinides	16°—17°
haigemaja palatites	20°
eluruumides	20°

Tööstusettevõtete ruumide niiskus ja temperatuur kooskõlastatakse. On õhk liig kuiw, siis äritab see töölise hingamis-organide ilanahka ja tekitab seal haigusi, wähese õhuniiskuse ja kõrge temperatuuri juures võib kehalise töö tegija ainult lühemat aega töötada, sest higi alaline äraauramine mõjub were koosseisule halvasti ja sellele võiwad haigused ning soojuspisted järgneda.

Liig suure kuumuse kõrwaldamine tööstusettevõtte ruumidest ei olnud weel hiljuti wastawat lahendust leidnud. Kuumuse kõrwaldamine ei tee raskusi, kui on wälisõhk jahe ja wälis-

surumisega wähendada, mis järgmiselt sünnib: Jahendatawa ruumi lähedale ehitatakse maa-alune kelder, mis jääga täidetakse ja millest ruumi tungiw õhk läbi juhitakse. Jää asemele võib panna ka hõredalt laotud telliskiwid, mida weewärgi abil alati niisutatakse ja mis sellega läbiwoolawale õhule teatud jahe-
duse annab. Nüüd on tehnika selle küsimuse rahuloldawalt lahendanud ja on wõimalik moodsate õhuga töötawate külmetusmasinatega igas ruumis wä-
heste kuludega üleliigist kuumust kõr-
waldada.

Liig niiske õhk ühes madala temperatuuriga paneb õhus olewa weeauru

Kujund nr. 2. Soodne tolmukõrwaldamine.

õhu temperatuur suwelgi ei tõuse kuigi kõrgele. Kui on wälisõhu temperatuur suwel kõrge ja tööstusettevõtte ruumis, kas loomulikult wõi valmistamisprotsessiga ühenduses, kõrge soojus tekib, siis tuleb abinõu otsida, millega on wõimalik ruumis temperatuuri jahendada. Seda küsimust on püütud lahendada sellega, et ruumis külm wesi läbi torude juhitakse. Selle talituswiisi kohased katsed on aga näidanud, et wentileerimisel ühes tunnis kolm korda täituwa 2000-kantmeetrilise ruumimahu juures 1200 ruutmeetrit torupinda läheb tarwis, mis 12° külma wee läbiwoolamisel temperatuuri 34° pealt 27° peale langetab ja selle talituswiisiga ühenduses olewate suurte kulude tõttu kuigi rahuloldawat tulemust ei anna. Ka on proowitud tööstusettevõtte ruumides kõrget soojust ruumi jaheda õhu sisse-

kondenseeruma, nii et ta langeb tilkadena töölise riieteale, takistab kehasoojuse loomulikku käiku ja tekitab külmetushaigusi. Peale selle langeb kondenseerunud weeaur põrandale ja treppidele, teeb nad libedaks ja sellega sünnitab õnnetusjuhtumisi. Kui kõrge temperatuuriga õhk palju niiskust sisaldab, siis ei saa inimese kehast wäljatungiw higi wabalt ära aurata ja see takistab wärske õhu ligipeasu naha juure.

Tööstusettevõtete ruumide niiskuse reguleerimise alal näeb kaitsesetehnika ette neli talituswiisi: Üks talituswiis seisab selles, et ruumi teatud määral auru puhutakse. Auruga niisutamisel on see pahe, et ruumi puhutaw õhk on kuum, mis soojal ajal ruumi temperatuuri kõrgele tõstab. Teine talituswiis on rohkem omapärane ja seisab selles,

et ruumi weega täidetud lahtised nõud paigutatakse või põrandad weega üle walatakse. See talituswiis ei ole kuigi soowitaw, ta tekitab mustust ja teeb põrandad libedaks, mis läbi töölised sagedasti libisewad ja õnnetusjuhtumised tekkiwad. Kolmas ja juba rohkem asjalik talituswiis on õhu pulveriseerimine weega. Sellekohases riistas, mida nimetatakse pulwersaatoriks ja millest ruumi sissetungiw wärske õhk läbi käib, ühineb wesi, mis tolmustub, õhuga ja õhuwool kannab selle tolmu ruumis laiali. Selle talituswiisi juures on paheks see, et tolmustatud wees raskemaid pisaraid leidub, mis õhust töömasinatele langewad ja nad roostetama panewad. Wiimane talituswiis seisab selles, et suruja wentilaatoriga ruumi surutaw õhk läbi niisutusruumi juhatakse. Tähendatud niisutusruum on paari kantmeetri suurune ruum, milles weewärgi abil kunstlik wihm tekitatakse. Õhuwool tungib kunstlikust wihmast läbi ja wiib teatud määral niiskust kaasa. Mõnes niisutusruumis pannakse kunstliku wihma asemele kümnekond pinguli tõmmatud hõredat riidet üksteise ligi, mida weewärgi abil

alati niisutatakse ja millest läbi tungides ruumi surutaw õhk niiskuse kaasa wiib. Seda talituswiisi peetakse otstarbekohasemaks ja kui weel niisutusruum radiaatoriga ühendada, nii et ruumi surutaw õhk enne niisutusruumist läbistumist radiaatori ruumis ära kuumendada, siis on täiesti wõimalik tööstusettewõtte ruumis nõuetawat temperatuuri ja niiskust hoida, ilma et selle juures õhu loomulik koosseis halweneks. Üleliigse niiskuse kõrwaldamist tööstusettewõtete ruumidest toimetatakse kas imeja wentilaatoriga niiske õhu wäljajummise wõi suruja wentilaatori abil kuiwa wärske õhu juuresurumise teel, nagu seda wentilaatorite tegewuse juures nägime.

Niiskuse reguleerimisele on tööstusettewõtete pidajad rohkem kui mõnele teisele kaitsetehnolisele nõudmisele tähelepanu pööranud ja wäga sagedasti wõib märgata, et õhuniisutamist isegi seal toimetatakse, kus seda ülesseatud juhtlausete järele sugugi waja ei ole, waid sellepärast tehakse, et sellega saadustele raskemat kaalu anda.

Edaspidi waatleme, missugune on seisukord Eesti tööstusettewõtetes.

Töökaitse seadus ja palkade maksmata jätmine.

L. Johanson.

Sagedaks on läinud wiimastel aastatel juhtumised, kus tööliste palgad maksmata jäetakse. Nii on isegi riigitöödel, mida raskestes tingimistes tehtud, töölisel tasust ilma jäänud, sest et ettewõtja oma kohustused tööliste wastu täitmata jättis, riigiasutus aga, kes tööd hankijale wälja andis, tarwilikke tagatisi selleks ei wõtnud, et töölisel oma teenitud töötasu õiglaselt kätte saaksid. Neid juhtumisi on õige mitmed olnud riigi maaparandustöödel, kus töölisel mitme kuu palgad kaotanud. Aga ka wabrikutele ja tehastele riigi töid andes, ei wõeta neilt selleks, et nad töökaitse seadusi täidaksid, mingisuguseid tagatisi. Kui wähe aga Eesti töösturisi selles suhtes usaldada wõib, näitab tegelik elu. Paljud ettewõtted jätwad oma töölistele töötasu kuude wiisi wõlgu. Selle poolest on eriti kuulsaks saanud Wene-Balti tehas, Maieri keemia-wabrik ja Pohli tikuwabrik. Et Eesti töösturid usaldada ei wõi, seda näeme ka inglaltel, kes

siia tellimisi andes üheks tingimiseks seawad, et töökaitse seadusi ja kohustusi tööliste wastu täidetakse. Sarnaseid tingimisi tuleks üles seada iga riigitellimise juures. Riigiwõimu ülesanne on tööliste palga kättesaamiseks luua tagatisi. Tema peab andma töölisel tarwilikku kaitset. Kahjuks pole aga siin seni midagi tehtud. Tööliste wastatakse külmalt: esitage kohtu kaudu tsiwiilnõudmine. Ometi aga, kui palga wõlgujätmine nii sagedaks läheb, nagu praegu, peaks see walitsuswõimude tähelepanu enam äratama ja sundima tööliste kaitseks kiiremate ja mõjuwamate abinõude tarwitusele wõtmisele.

Tööliste palkade wõlgujätmist ei saa ka mitte kaugeltki igakord seletada krediidi wõi raha puudusega, waid tihti on see lihtsalt kuritahtlik. Krediiti tehes tuleb protsente maksta. Tööliste palka oma käes pidades — pole mingit kulu ega protsenti. Nii oleks siis esimene asi: Tööliste wõlgnewa töötasu eest

töösturilt % wõtta tööliste kasuks. Selleks esitaski nende ridade kirjutaja seaduse eelnõu riigikogule juba kewadel. Oli ette nähtud 1% ööpäewa eest. Töökaitse komisjon wändas selle ¼%-ni. Hea seegi, kui aga maksu wõttu pääseb. Aga nagu jumala weskid, nii ka riigikogu jahwatab neid seadusi, mis tööliselu puudutawad, liig pikkamisi. Seni on seegi eelnõu wastu wõtmata.

Teiseks on tarwis, et töölistele wõlgnew palk nõutaks sisse wastuwaidlemata korras. See wõlg on ju kindel — ta peab olema töösturi poolt palgaraamatu märgitud. Sarnase seaduse maksmapanekuks meie oludes on liig wähe lootust.

Et juba Wene seadus, mis praegugi maksew, tööliste palga wõlgu jätmist ei lubanud, seda näeme wastawatest paragrahwidest. Töökaitse seaduse § 54 järgi tuleb töölistele palk wälja maksta harwemalt üks kord kuus, kui tööleping on sõlmitud kauema aja kui ühe kuu peale, ja harwemalt kaks korda kuus, kui tööleping on sõlmitud määramata aja peale, nagu see on suuremal hulgal töölistel. Kui tööline on palgatud teatud kindla töö tegemiseks, wälja arwatud tükitöö, siis tuleb temale palk wälja maksta tähtaegadel, mis töölepingus ette nähtud, kui aga töölepingus tähtaega ei ole, siis töö lõpetamisel.

§ 55 järgi on töölisel õigus sel korral, kui talle töötasu tähtajaks wälja ei makseta, nõuda kohtuteel töölepingu lõpetamist, misjuures peale palga tema kasuks mõistetakse tasu mitte üle kahe kuu palga, kui tööleping tähtajaline ja mitte üle kahe nädala palga, kui leping on tähtajata.

§ 224 järgi on ka §§ 54 ja 55 määruste rikumise puhul asja algatamine ja süüdlaste kohtus süüdistamine pandud tööinspektorite, praegu — töökaitse kommissaride peale.

Peakomisjoni poolt 8. detsembril 1908. a. (Sead. K. 1909. a. art. 1007) p. 2 on ette nähtud kord ja juhtumised, kus ja kuidas palga wäljamaksmist wõib wiiwitada. Seda wõib teha siis, kui tööliste rohkuse ja tasuarwete keerulikkuse ja täpsuse pärast raske on wäljamaksmist tähtajal toimetada, ja siiski ainult wastawa wabrikuinspektori määramisel ja mitte hiljem kui 20 päewa pärast tähtajast arwates, kui tööleping on sõlmitud pikemaks ajaks kui 1 kuu ja mitte hiljem kui 14 päewa pärast tähtajast arwates, kui tööleping sõlmitud määramata ajaks.

Nagu siit järeldada tuleb, oli juba Wene aeg töölistele töötasu tähtajaks maksmata jätmise keelatud. Wene seaduse järewalwel oli küllalt autoriteeti ja abinõusid, et seadusrikkumiste wastu wõidelda.

Praegu, kus samad seadused makswad, on tööliste palkade maksmata jätmise ja isegi läbilõõmine sagedaks nähtuseks saanud.

Ka praegustel wõimukandjatel tuleks selle kurwa ja halwa nähtuse wastu wõitlema hakata mõjuwamalt.

Töölisel on õigus nõuda, et riigiwõim kindlustaks temale elatismiinimumi. Seda suurem õigus on nõuda, et töölistele kindlustataks seegi palk, mis on alla elatismiinimumi ja mis eest ta rasket tööd on teinud ja waewa näinud, sellejuures oma tööjõuga kaswatades kapitaali tulu ja töösturi warandust, kuna tööline oma tööjõu eest saab ainult osa sellest tasust, milleks tal õigus on.

Enam tähelepanu wangist wabanenud isikuile.

L. Meimers.

Iga aasta karistatakse tuhandeid inimesi igasuguste süütegude eest. Aastate ja kuude viisi tuleb kodanikkudel oma süütegude eest wangis wiibida. Nende hulgas on suur osa igasuguseid kuritegijaid. Kui süüdlane on oma karistuse kannud, wabastatakse ta wangimajast. Ja nüüd on seadus täidetud, wangimaja oma kohustusest wabanenud ja kedagi ei huwita enam selle inimese saatuse. Kuid nii see olla ei wõiks. Tuleks kindel kohustus panna mõne riiklise asutuse ehk omawalitsuse peale, et see inimene, kes karistuse kan-

nud, saaks jälle õigele teele juhitud. Loeme ajalehtist tihtipeale, et wabanenud wang sai ainult mõned päewad wabadust maitsta ja jälle langes ta uute süütegude eest vangimajja tagasi. Mis ta pidi siis tegema? Ta kuulas kõik kohad järele, teda kui endist kuritegijat ei wõetud kusagile tööle. Keegi ei tahtnud abiks olla, et temale sarnast tööd muretseda, mis wõimaldaks äraelamist. Selle tagajärjel on paljud sunnitud uuesti süütegusid korda saatma.

Teistes kultuurmaades on asi teisiti. Seal pannakse pearõhku selle pea-

le, et karistuse kandmisest wabanenud wang saaks uuesti juhitud töö juure. Siin on aga kaunis suurte raskustega tegemist. Ei saa ka igat inimest, kes näiteks vargusega tegemist on teinud, igat tööd tegema saata; ta võib jälle, asjaoludest meelitult, uuesti warguse toime panna. Seepärast wõimaldatakse rohkem arenenud riikides wangist wabanenud inimestele otsekohe sarnast tööd, kus neil wõimalus puudub wargust toime panna. Tuleks neid sarnastele töödele juhtida, kus teistest töölistest puudust tuntakse. Raskem on lugu naissüüdlastega, sest need on enamjaolt lihtteenijad ja neid endisse töösse tagasi saata on peaaegu wõimata. Aga riik on kohustatud hoolitsema ka nende töowõimaluste eest. Nende asutustega, kuhu wabanenud wang on tööle saadetud, tuleb kindel side pidada ja teateid koguda wangi ülewälpidamise kohta. Siis, kui ta teatud aja ses töös on korralikult töötanud, võib teda oma endisele tööle soowitada. Et see kohustus aga wangimajale ei kuulu, siis peaks loomulikult sarnane asutus, kelle otsekohene ülesanne on tööd anda, selle oma peale wõtma. Saksamaal on need ülesanded börsede peale pandud. Ka

meil peaksid need asutused selle oma peale wõtma. On ju börsidele kõige tähtsam see, et inimesed tööd saaksid. Samuti peawad nad inimese ustawust teadma, et otsustada, missugusele tööle teda usaldada võib. Ka peaksid börsid selle järele walwama, et wabanenud wangidele osaks ei saaks liig karm ümberkäimine. Töötasu ei wõi ka madalam olla, kui ta teistel töölistel on.

Kahjuks peab aga tunnistama, et meie börsidel ses asjas mingisuguseid juhtnööre ei ole. Iga börsi ametnikud talitawad oma äranägemise järele. Siin on aga kiiret korraldust tarwis. Töösturitel on ju kõige tähtsam, missuguse isiku ta enesele saab, temal ei ole wõimalik inimese minewikku teada, seepärast peaksid seda börsid täpselt teadma.

Kui meil wabanenud süüalused otsekohe tööde juure juhatataks, kus neil wõimalus on äraelamiseks õiglast teenistust saada, siis võib kindlasti oletada, et meil kuritegijate arw langeb. Siis oleks meie kohtunikudel vähem tööd ja riigiwalitsus wõiks vähendada politseinikkude ja wangimajade teenijate arwu.

Eestimaa Haigekassade Liidu nõukogu koosoleku

protokoll nr. 1.

4. oktoobrist 1925. a.

Koosolekut peetakse E. H. Liidu ruumides, Tallinnas, Tatari uul. nr. 15. Koosoleku awab E. H. Liidu juhatuse esimees A. Hellmann kell 12 päewal ja paneb ette koosoleku juhatajat walida. Koosoleku juhatajaks walitakse J. Kirp ühel häälrel, kes oma kohuste täitmisele asub. Protokollkirjutajaks walitakse K. Lukk samuti ühel häälrel. Koosolekust wõtawad osa järgmised nõukogu liikmed: A. Hellmann, Ringsmann, Luksepp, Oebius, Tammemägi, Lukk, Kirp, Linnomägi, Ode ja rkl. L. Johanson ning H. Soilts. Päevakord kinnitatakse juhatuse poolt kokkuseatud kujul ja asutakse selle läbiharutamisele.

§ 2. Aruanne. E. H. Liidu juhatuse esimees A. Hellmann teatab, et Liidu põhikiri on Tallinna-Haapsalu rahukogu poolt registreeritud ja Liit uue põhikirja alusel tegutseda võib. Edasi teatab A. Hellmann, et Liit senini suuremat ära teha ei ole suutnud. Peatab selle juures, et nurinat on awaldatud põhikirja registreerimise liiga pikalise käigu kohta, mis tingitud esialgul sellest, et protokolle

ja põhikirja alla kirjutamiseks mitmesse linna saata tuli.

Edasi teatab A. Hellmann, et rkl. L. Johanson poolt ettepanek on tehtud kursusi korraldada kassaliikmete tarwis, et nende juhatust anda arstlistes algteadmistes, terwishoius ja esimese abi andmises. Paneb ette selle küsimuse üle läbirääkimisi alata. Ettepanek wõetakse wastu. Liidu asjaajaja k. t. Soilts teatab, et selle küsimuse üle Tallinna Rahwaülikooli seltsi ja dr. Püümanniga läbirääkimisi on peetud, millest selgunud, et Tallinna Rahwaülikooli selts nõus oleks neid kursuseid korraldama, kui tarwiline arw kuulajaid leidub ja osa kulused tasutud saab.

Läbirääkimistel, millest elawalt osa wõetakse, selgub, et sarnased kursused tarwilised on ja et neid mitte ainult Tallinnas, waid ka teistes linnades korraldada tuleks.

Otsustatakse uuele Liidu juhatusele ülesandeks teha terwishoidlisi kursusi haigekassade liikmetele arstliste algteadmiste saamiseks korraldada, kus ka juhatust antakse esimese abi andmises, ja sellel otstarbel Hariduse Liiduga ning kohaliste Rahwaülikooli seltsidega ühendusse astuda. Otsus tehakse ühel häälrel.

§ 3. Liidu juhatuse ja kandidaatide walimine.

Esiialgul wahetatakse mõtteid selle üle, kas walida kõik juhatuse liikmed ainult Tallinnast wõi tuleks ka mõned wäljastpoolt walida. Üldiselt leitakse, et soowitawam oleks, et osa juhatuse liikmetest wäljastpoolt Tallinnast saaks walitud.

Liidu juhatus otsustatakse walida nelja-liikmeline, ja asutakse kandidaatide ülesseadmisele. Üles seatakse: Hellmann, Ode, Ringsmann, Luksep, Tammemägi, Kirp. Häälte lugejaks walitakse erapooletuna H. Soilts.

Ülesseatud kandidaadid saawad salajasel sedelitega hääletamisel järgmiselt häält: August Hellmann 7 häält, Johann Kirp 8 häält, Johann Ode 6 häält, Woldemar Luksep 6 häält, Jaan Ringsmann 5 häält, Albert Tammemägi 4 häält. Järjekult on juhatuse liikmeteks walitud: J. Kirp, A. Hellmann, J. Ode ja W. Luksepp.

Asutakse Liidu juhatuse kandidaatide walimisele. Kandidaatideks seatakse üles A. Linnomägi, J. Ringsmann, K. Oebius, A. Tammemägi ja K. Lukk. Salajasel hääletusel saawad ülesseatud kandidaadid järgmiselt häält: Jaan Ringsmann 8 häält, August Linnomägi 8 h., K. Lukk 7 h., Karl Oebius 6 h., Albert Tammemägi 6 h. Järjekult on walitud: J. Ringsmann, Aug. Linnomägi, K. Lukk. Ühe palju häält saanud kandidaadid Oebius ja Tammemägi wõtawad oma wahel liisku, kus Oebius walituks jääb.

§ 4. Mitmesugused Liidusse ja Liidu ajakirjasse puutuwad küsimused.

W. Luksepp teeb ettepaneku, et üksikud haigekassad wastastikku teise kassa liikmeid ja nende perekonnaliikmeid oma tegevuse piirkonnas rawitseks. Küsimust läbiharutades leitakse soowitaw olewat, et kassad wastastikku teise kassa osalisi oma piirkonnas rawitseks wastawa kassa normide järele ja wastawa kassa arwel. Tehakse juhatusele ülesandeks selle ettepanekuga pöörata kõigi haigekassade poole ja selle eest hoolt kanda, et wastastikune abiantmine teostatud saaks.

Sama küsimusega ühiselt tõuseb haigekassade asjaajamise ja peakoosolekute otsuste ja määruste ühtlustamise küsimus päewakorrale.

Läbirääkimiste järele leitakse ühiste asjaajamise kawade ning peakoosolekute otsuste ja määruste ühtlustamine tarwilik ja läbiwiidaw olewat ja tehakse juhatusele ülesandeks wastawad kawad wälja töötada.

Et wiimasel ajal püüdu märgata on asutada wäikesi erihaigekassasid, mis mittesoowitaw, sest et nad elujõulised ei saa, sellepärast tuleb ka see küsimus kõne alla. Läbirääkimiste järele wõetakse järgmine resolutsioon wastu: Liidu juhatusel tuleb samme astuda, et ei asutataks wäikesi haigekassasid, waid neid tuleb koondada üldisteks haigekassadeks.

Liidu lähemat tegewuskawa harutades, leitakse tarwilik olewat II. kongressi poolt wastuwõetud kawas ülesloetud punktide nr. 1, 2, 4, 6, 7 ja 9 teostamisele asuda esimeses järjekorras, neid wõimalust mööda ellu wiies.

Edasi puudutatakse mitmesuguseid haigekassa tegewusesse puutuwaid küsimusi, näit.

sünnitusraha kassast lahkunud liikmele maksmise küsimust, töölt lahkumise ja lõpuarwe saamise küsimust kassalt abisaamise seisukohalt jne. Otsuseid ei tehta.

„Töö ja Terwise“ talitaja J. Ode annab aruande ajakirja majanduslisest seisukorrast, mis teadmiseks wõetakse. Järgnewatel läbirääkimistel soowitatakse ajakirja tarwis energiliselt kaastööd teha, laiail laotada üksikuid numbrid ja kuulutusi korjata. Riigikogu liigetele otsustatakse igauhele kaks eksemplari „Haigekassat“ ja edaspidi igale Riigikogu rühmale kahes eksemplaaris tutwunemiseks saata.

§ 5. Liidu asjaajaja küsimus. Liidu esimees A. Hellmann teatab, et rkl. L. Johanson enne teist kongressi nõusoleku on andnud, liidu asjaajaja kohuseid oma peale wõtta; palub koosolekul wiibiwat L. Johansonit teatada, kas tema selle juure on jäänud ja kas nõus on Liidu asjaajaja kohuseid oma peale wõtma.

L. Johanson teatab, et tema nõus on organisaator-asjaajaja kohuseid oma peale wõtma, kuid tehniline töö kantsleis tuleks siiski teise isiku hooleks jätta. Teatab, et temale on soowiawalduse sisse andnud L. Soilts, kes soowiks Liidu kantsleis tehniliseks tööjõuks tulla, mille kohta kirjalise soowiawalduse L. Soilts on esitanud.

L. Johanson nõusolekut arwesse wõttes, walitakse L. Johanson Liidu nõukogu poolt ühel häälle Liidu asjaajajaks-organisaatoriks. Tehnilise tööjõu walimine jääb Liidu juhatuse hooleks. Koosolek lõpeb kell ¼4 päewal.

Koosoleku juhataja: J. Kirp.
Nõukogu liikmed: A. Hellmann, A. Linnomägi, Ringsmann, W. Luksep, A. Tammemägi, Joh. Ode, K. Oebius.

Protokoll kirjutaja: Karl Lukk.

Narwa linaketramise manufakturi haigekassa wolinikkude üldkoosolek

oli 17. sept. 1925. a. kell 4 õhtul, hoones nr. 88. Osa wõtsid: Ida Wälja, Tatjana Ewdokimowa, Iisak Paast, Tooni Purts, Johannes Rõörman, Aleksander Purman, Rudolf Rosentau, Johannes Puikonen, Matilde Siider, Aleksander Alles, Alma Wilk, Aleksander Mooses, Amalie Mooses, Eduard Sild, Walentina Mihelson, Rudolf Ernits, Adolf Wälja, Anton Uustal, Albert Tammemägi, Semjen Smirnof, Nikolai Woronow, Stepan Sergejew, Kirill Katsar, Platon Perepletshikoff, Oskar Issi, Jüri Piik. Kokku 26 wolinikku üldisest (30) arwust.

Koosoleku juhatajaks waliti ühel häälle A. Tammemägi ja protokoll kirjutajaks Ernits.

Haigekassa juhatusesse waliti: juhatuse liikmeteks: Rõörman, Johannes 17 h., Ernits, Rudolf 17 h., Tammemägi, Albert 16, Purman, Aleksander 16, Wälja, Adolf 14 h. Asetäitjateks: Piik, Jüri 14 h., Perepletshikoff, Platon 9 h., Issi, Oskar 8, Smirnow, Šeljon 8, Mooses, Aleksander 7 h.

Et Johannes Röörmann ennast juhatuse liikmest ära ütles, siis astus tema asemele juhatusesse Jüri Piik, kuna Röörmann järgmiseks kandidaadiks jäi.

Rewisjoni komisjoni waliti salajasel hääletamisel järgmised wolinikud: Rosentau, Rudolf 18 h., Sild, Eduard 18, Katser, Kirill 13 h.; asetäitjateks: Puikonen, Johannes 13 h., Woronow, Nikolai 12, Uustal, Anton 10 h.

Et Kirill Katser ja Johannes Puikonen ühe palju hääli said, siis liisu wõtmise tagajärjena jäi liikmeks K. Katser.

Kontrolöörideks waliti salajasel hääletamisel, liikmeks: Mooses, Amalie 22 h., Wälja, Ida 14, Wilk, Alma 13 h.; asetäitjateks: Siider, Matilde 12 h., Sergejew, Stepan 11, Alles, Aleksander 8 h.

Liikmemaksu otsustatakse wõtta 2% teenitud palgast. Kassa liikmete maksetawate toetusrahade normid määratakse hääleteenamusega järgmiselt kindlaks:

Abiraha haiguse korral $\frac{2}{3}$ keskmise päewapalga suurus, arwates wiimase kuue palga saamisest 2-st haigusepäewast, kuid nendele, kes kolm ja rohkem päewi haiged on — 1-st haiguse päewast alates kuni terweks saamiseni, aga mitte kauem kui 26 nädala jooksul, korduwate haiguste juures mitte kauem kui 30-ne nädala jooksul aastas. Peale 9 haiguse päewa ka pühad ja puhkepäewad arwesse wõtta. Üksikutele haigemajas wiibimise aja eest maksta $\frac{1}{2}$ keskmise päewapalga suurus, kuna ka osalistele, kelle ülespidamisel on perekonnaliikmed, maksta haigemaja päewade eest $\frac{1}{2}$ keskmisest päewapalgast.

Abiraha õnnetu juhtumise puhul maksta $\frac{1}{2}$ keskmisest päewapalgast 1-st haiguse päewast alates kuni 13 nädala jooksul. Peale 9 haiguse päewa wõtta arwesse ka pühad ja puhkepäewad.

Abiraha sünnitajatele otsustati maksta kaks nädalat enne ja 4 nädalat pärast sünnitamist terve päewapalga suurus, kui nad kolm kuud enne sünnitamist haigekassa liikmed on olnud. Sünnitajatel kahenädalased töölt äraolemise waheajad tööpuuduse tõttu otsustati arwesse mitte wõtta.

Matmise abiraha kassa osaniku surma puhul otsustati maksta 30-ne-kordse keskmise päewapalga suurus. Kassaosalisel, kes kuni 2 nädalat kassalige on olnud, ei ole õigust haigekassast peale töölt lahkumise mingisugust abi ja toetusraha saada.

Kassaosaniikkude perekonnaliikmete matmise abiraha määr tekitas waelusi. Kassaosaniik J. Piik pani ette perekonnaliikmete surma puhul abiraha maksta $\frac{1}{2}$ kujul, mis sai poolt 7 häält, kuid 13 häälega poolt wõeti vastu otsus, maksta perekonnaliikmete surma puhul kuni 1 aastani 2000 mk., 1 kuni 6 aastani 2500 mk.; 6—12 a. 3000 mk. ja 12 aastast peale 4000 marka. Kassaosaniikkude perekonnaliikmeteks otsustati lugeda naine ja lapsed kuni 16 a. wanaduseni, kui koolis käiwad — kuni keskkooli lõpetamiseni, mehe ja naise isa 60 a. wanadusest ja ema 55 a. wanadu-

sest peale, kui nad täiesti kassaosaniiku ülespidamisel on, niisamuti ka õed ja wennad kuni 16 a. w., kui nad kassaosaniiku ülespidamisel on. Perekonnaliikmete haigemajaline rawitsemine haigekassa kulul parandamata haiguste puhul wõib kesta aasta jooksul ainult 4 kuud.

Juhatusliikmete ja wolinikkude tasu koosolekute eest otsustati maksta endiselt 100 mk. koosoleku eest. Rewisjoni komisjoni liikmetele 300 mk. rewideerimise eest igale liikmele. Kontrolööridele otsustati maksta Jaanilinna 75 mk. ja linna 100 mk.

Suwekolonii aruannet ära kuulates, millest selgus, et keskmiselt iga lapse päew 112 mk. 38 p., otsustati järgmisel suwel jälle suwekolonii awada, milleks kohustati juhatust sama maja üürida ja toiduaineid, nii kui kartulid, juba kewadel warakult kohale muretsema, et seega vähendada wäljaminekuid suwekolonii peale.

Eesti Töölise Kinnitusühisus

on ringkirjaga 28. augustist kõigile tööstus-ettewõtetele ette kirjutatud, et need töölisi tööle wõttes nõuaks nende arstlist läbiwaatust. Selle põhjenduseks toodakse ette arwamist, nagu püüaks töölisel kehalisi puudusi, mis neil juba enne tööle wõtmist olnud, õnnetu juhtumistena kinnitusühisuse kaela weeretada. Sarnasel arwamisel puudub küll iga sugune alus, kui arwesse wõtta, et kinnitusühisus wäga agar on isegi sarnaseid õnnetu juhtumisi tagasi lükkama, kus asi täiesti selge ja isegi politsei protokoll asja kohta olemas. Ringkirjas korutatakse järjekorraliselt suurtest koormatustest, mis kinnitusmaks tööstustele peale paneb. Lõpeb ringkiri järgmiselt: „Et töölise terwisline seisukord tööle astumisel selge oleks, palub kinnitusühisuse juhatust Teid igalt tööliselt arstlist läbiwaatust nõuda, ilma milleta teda keelduda töösse wõtmast. Iga töölise üle, kes soovib ettewõttesse vastu wõetud saada, peab teatelehel arstlise läbiwaatuse andmed tooma ja peale selle alles tööle lastama.“ Nii siis peaseb tulewikus tööle ainult arstlise terwisetunnistusega warustatud isik. Kelle arwel läbiwaatamine peab sündima, ei ole selge. Kuid nähtawasti tuleb töölisel ennast omal arwel läbi waadata lasta. Tööasutuse arwel ei soowi Eesti Töölise Kinnitusühisus seda nähtawasti mitte teha, sest et see jälle uusi „koormatusi“ tööasutuse peale paneb, mille vastu E. T. K.-ü. kõwasti sõdib. On tahetud ettewõtteid koormatuste eest hoida, kuid on arwesse wõtmata jäetud neid kulusid, mis arstline läbiwaatus enesega kaasa toob. Meile teatatakse Tartust, et kui iga sarnane arstline läbiwaatus sada marka maksaks, siis see Tartu Üleüldise Haigekassa liikmete läbikäigu juures aastas üle poole miljoni marga wälja teeb. Tahaksime Eesti Töölise Kinnitusühisusele küsimuse asetada, kas on ka seda arwesse wõetud, et sajamargalise arstiasu juures arstliku läbiwaatuse kulud üleriikliselt kaugelt üle wiie miljoni marga wälja teewad. Kas see ka mitte koormatus ei ole?

Lõpuks kerkib päewakorrade küsimus, kas Eesti Töölise Kinnitushühisus üldse õigustatud on ette kirjutama „igalt töölisel arstlist läbiwaatust nõuda, ilma milleta teda keelduda töösse wõtmast.“
K. L.

Tartu Üleüldise Haigekassa Uderna suwekolonii

maja ostmise küsimuses on oktoobrikuul nii kaugele jõutud, et maja ostumüügileping

Haigekassa ja põllutööministeeriumi esitajate poolt alla on kirjutatud. Leping tuleb kinnitada wabariigi walitsuse poolt. Arwatawasti sünnib see juba lähemal päewil. Härraste-maja juure saab Haigekassa kasutamiseks ühe asundustalu krundi, mis Haigekassale juba wormiliselt üle on antud 14. okt. s. a. Neil asjaoludel on Tartu Üleüldisel Haigekassal tee waba oma koloniid sanatooriumi sihis wälja arendama hakata.
K. L.

KÜSIMUSED JA WASTUSED.

Kas on töölisel õigus ettewõtjalt kaitseprillile saada?

Oli ja peaks praegugi olema. Töölise elu ja terwise kaitseabinõude määrustes, mis 19. weebr. 1913. a. kaubandus-tööstusministri poolt kinnitatud, (Sead. k. p. 1515) punkt 25 on öeldud, et töölisele tulewad anda kaitseprillid nende tööde tegemiseks, mille juures on hele ja äritaw walgus. See määrus peab ka praegu maksew olema, sest teda äramuudetud ei ole.

Kas on töölisel õigus töösturilt kaitseriideid saada?

On küll. Töölise elu ja terwise kaitseabinõude määruste p. 23 põhjal tuleb anda töölistele, kes töötawad söowate, põletawate ja mürgiste ainetega, tööajaks wastawad kaitseriided, tarwilikkudel kordadel peakatted, ja märgades ruumides töötades erilised jalanõud

Need riided ja jalanõud, samuti aga tööliste riided, mis ta tööle asudes ära wõtab, tulewad hoida eriruumides.

Millest oleneb sääre weresoonte laienemine?

Sääre weresoonte, tõmbsoonte laienemine tuleb peaausjalikult sellest, et weresoonte ilanahas sünnib põletik, mis läbi were tõmbsooned õhemaks muutuwad ja wälja weniwad. Selleks aitab sagedasti kaasa ka alaline jalgade peal olemine ja rohked käimised. Kõige paremaks abinõuks selle ärahoidmiseks on tarwitada sellekohaseid sidemeid ehk sukke. Sellekohane sääreside on waja weresoonte laienemise puhul igal hommikul sääre ümber siduda ja õhtul ära wõtta. Sellekohaseid sidemeid ja sukke tarwitades wõib weresoonte laienemisele piiri panna.

Wastutaw toimetaja: **Leop. Johanson.**
Wäljaandja: **Eestimaa Haigekassade Liit.**

Eestimaa Haigekassade Liidu

asjaajamis-tunnid

on igal tööpäewal kella 10—12
e. l. ja kella 4 — 5 p. l.,

asjaajaja wastuwõtmistunnid
kella 4 — 5 p. l., alates
26. oktoobrist, s. a.

E. H. Liidu juhatus.

Ma olen sellega palju wõitnud, et ma õigel ajal ostsin õue- ja toakraadiklaasi

August Amose

kauplusest,

millega mul hulk puid järele jääb. Sealt wõiwad weel teised suures walikus saada neid häid kraadiklaase.

Kauplused on: **TALLINNAS Jaani, tän. 11.**
RAKWERES Pikk tän. 26.
NARWAS Joala tän. 151.

Rahwalik-arstiteadusline ajakiri

„Terwis“

toimetaja Dr. Tamm. Wäljaandja Jaan Tõnisson tahab, et kehaliselt ja waimliselt terve ja tugew oleks meie rahwas.

Seda ei saawuta meie kindlaste mitte üksnes arstimisega, kuigi see alati ja igal pool ka kõige parem oleks, sest iga läbitehtud haigus lööb inimese terwise ja wõimete küljest killu maha.

Tarwis on kõrwaldada inimese kaswamise, elamise ja töötamise oludest tegurid, mis kahjulikud hääde sünnipäraste algede ja jõudude püsima jäämisele ja edasi arenemisele.

Loome olukorra, kus terwise häwinemine minimaalne oleks.

Selleks peawad meie uudse arstiteaduse saawutused, mis tegeliku tähendusega, rahwaomanduseks saama.

Eestkätt soowitataw on „Terwis“ lastewanematele, koolidele, õpetajatele, lugemislaudadele, raamatukogudele.

„Terwis“ ilmub 12 nr. aastas.

Tellimise hind: aastas 250 mk., 1/2 aastas 130 mk.

Tellimisi wõtawad wastu, peale muu, kõik postkontor. ja „Terwise“ talitus Tartus, Jaani t. 11.

Eestimaa Haigekassade Liidu häälekandja

„Töö ja Terwis“

tellimine 1926. aasta peale on awatud.

„Töö ja Terwis“ ilmub kord kuus piltidega 16—24 lhk. ja maksab 10 m. nr.

Tellimise hind ühes koju saatmisega:

Aastas — 120 marka

6 kuu peale — 60 „

3 kuu peale — 30 „

Tellimisi wõtawad wastu: „Töö ja Terwise“ talitus —
Tatari tän. 15, kõik Eesti haigekassad ja postiasutused.